

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ПРОКОПЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF PROKOPENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 5522/04)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

20 січня 2011 року

Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Прокопенко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи комітетом, до складу якого увійшли:

Райт Маруст (Rait Maruste), *Голова*,

Миряна Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Здравка Калайджиєва (Zdravka Kalaydjieva), *судді*,

а також Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,

після обговорення за зачиненими дверима 14 грудня 2010 року

виносить таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 5522/04), яку 16 січня 2004 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянин України пан Олег Миколайович Прокопенко (далі — заявник). Заявника представляв його батько — Микола Петрович Прокопенко.

2. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — пан Ю. Зайцев з Міністерства юстиції України.

3. 15 січня 2009 року Голова п'ятої секції вирішив повідомити про заяву Уряд. Відповідно до Протоколу № 14 заява була передана комітету в складі трьох суддів.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявник, 1973 року народження, проживає в м. Конотопі, Україна.

5. Заявник працював інспектором пасажирського відділу митного посту «Конотоп».

6. Згідно з наданими Урядом документами 18 лютого 2002 року щодо заявника було порушено кримінальну справу за одним епізодом контрабанди сорока однотипних електронних пристроїв військового призначення. 9 жовтня 2002 року було порушено кримінальну справу щодо пана К., а 18 листопада 2002 року — щодо пані Т. за тим самим фактом контрабанди.

7. 7 жовтня 2002 року заявника було затримано за підозрою у вчиненні згаданого вище злочину. 10 жовтня 2002 року Шевченківський районний суд м. Києва виніс постанову про застосування до заявника запобіжного заходу у вигляді тримання

під вартою через підозру у вчиненні ним злочину, який карається позбавленням волі. Суд також вирішив, що тримання заявника під вартою було необхідним для забезпечення належного провадження у справі, оскільки він міг виїхати за межі України та перешкоджати слідству.

8. 22 листопада 2002 року справи, порушені щодо заявника, пана К. і пані Т., були об'єднані в одне провадження.

9. У невизначену дату в березні 2003 року кримінальну справу було направлено на розгляд до Конотопського міськрайонного суду Сумської області (далі — Конотопський суд).

10. 4 квітня 2003 року, 22 серпня 2003 року та 10 жовтня 2003 року Конотопський суд відмовляв у задоволенні клопотань заявника про звільнення з-під варти, посилаючись на те, що запобіжний захід у вигляді тримання під вартою було обрано на етапі досудового слідства у справі відповідно до закону та що немає підстав для заміни його іншим запобіжним заходом.

11. 8 грудня 2003 року Конотопський суд визнав заявника винним у контрабанді, зловживанні службовим становищем і ухиленні від сплати податків. Суд призначив заявнику покарання у вигляді позбавлення волі строком на 11 років.

12. 15 квітня 2004 року апеляційний суд Сумської області (далі — апеляційний суд) скасував цей вирок і повернув справу на новий розгляд до Кролевецького районного суду Сумської області (далі — Кролевецький суд). Тією самою ухвалою апеляційний суд продовжив строк тримання заявника під вартою, не зазначивши при цьому підстав для цього.

13. 5 травня 2004 року Верховний Суд України відмовив заявникові та панові К. у відкритті касаційного провадження за їхніми касаційними скаргами на ухвалу від 15 квітня 2004 року.

14. 7 грудня 2004 року заявник подав клопотання про звільнення з-під варти, але того самого дня суд відмовив у його задоволенні. Кролевецький суд встановив, що запобіжний захід у вигляді тримання під вартою було обрано на етапі досудового слідства у справі відповідно до закону та що немає підстав для заміни його іншим запобіжним заходом.

15. 20 січня 2005 року Кролевецький суд призначив експертизу пристроїв, які були предметами контрабанди.

16. 11 квітня 2005 року заявник звернувся до суду першої інстанції з клопотанням про зміну запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. 14 квітня 2005 року суд відмовив у задоволенні його клопотання, встановивши, що запобіжний захід у вигляді тримання під вартою було обрано на етапі досудового слідства відповідно до закону та що немає підстав для заміни його іншим запобіжним заходом.

17. 30 січня 2006 року висновок експертизи було надіслано до суду.

18. Як свідчать документи, надані Урядом, у період з 15 квітня 2005 року по 31 березня 2006 року Кролевецький суд не призначав судових засідань.

19. 12 травня 2006 року Кролевецький суд визнав заявника винним у контрабанді, зловживанні службовим становищем і ухиленні від сплати податків. Суд призначив заявнику покарання у вигляді позбавлення волі строком на 4 роки з конфіскацією належного йому рухомого майна.

20. 10 серпня 2006 року апеляційний суд змінив вирок від 12 травня 2006 року.

21. 8 травня 2007 року Верховний Суд України відмовив заявникові у відкритті касаційного провадження за його касаційною скаргою.

22. Під час розгляду його кримінальної справи заявник безуспішно намагався ініціювати кримінальне провадження щодо осіб, які підготували експертні висновки в його кримінальній справі.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

23. Положення Кримінально-процесуального кодексу від 28 грудня 1960 року щодо запобіжних заходів викладено в рішенні у справі «Невмерзницький проти України» (*Nevmerzhitsky v. Ukraine*), заява № 54825/00, п. 54, ECHR 2005-II (витяги).

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З ТРИВАЛІСТЮ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

24. Заявник скаржився на те, що тривалість провадження у його справі не відповідала вимозі «розумного строку», встановленій пунктом 1 статті 6 Конвенції, який передбачає:

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом, ..., який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...».

25. Уряд заперечив проти цієї скарги.

26. Період, який має бути розглянуто, почався 18 лютого 2002 року та закінчився 8 травня 2007 року, коли Верховний Суд України ухвалив остаточне рішення у справі. Отже, провадження у справі в судах трьох інстанцій тривало приблизно п'ять років і три місяці.

А. Прийнятність

27. Суд вважає, що ця скарга не є явно необгрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

28. Суд повторює, що розумність тривалості провадження у справі слід оцінювати з урахуванням обставин конкретної справи і таких критеріїв, як складність справи, поведінка заявника та відповідних органів (див., серед багатьох інших джерел, рішення у справі «*Пелісьє і Сассі проти Франції*» (*Pelissier and Sassi v. France*) [ВП], заява № 25444/94, п. 67, ECHR 1999-II).

29. Щодо складності справи Суд зазначає, що справа, яка розглядається, стосувалася одного епізоду контрабанди та вимагала допиту свідків, проведення експертиз документів і пристроїв та дослідження певного обсягу документальних доказів. У цій справі було троє обвинувачених. Отже, не можна стверджувати, що ця справа була настільки складною, щоб виправдати тривалість відповідного провадження.

30. Суд зазначає, що складність справи та поведінка заявника не можуть пояснити загальну тривалість провадження. Суд вважає, що відповідальність за деякі затримки (зокрема, у зв'язку з поверненням справи на новий розгляд, тривалим періодом процесуальної бездіяльності з квітня 2005 року по березень 2006 року та тривалим розглядом у Верховному Суді України питання про відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою заявника) має бути покладена на державу-відповідача.

31. Суд неодноразово встановлював порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у справах, що підіймають питання, подібні до тих, що розглядаються у цій справі (див. зазначене вище рішення у справі «*Пелісьє і Сассі проти Франції*» (*Pelissier and Sassi v. France*)).

32. Розглянувши всі надані матеріали, Суд вважає, що Уряд не навів жодного факту чи аргументу, здатних переконати Суд дійти іншого висновку у цій справі. Враховуючи свою практику з цього питання, Суд вважає, що у цій справі тривалість провадження була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку».

Отже, в цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 3 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

33. Заявник скаржився на те, що тривалість тримання його під вартою була надмірною. Він посилався на пункт 3 статті 5 Конвенції, відповідні положення якого передбачають таке:

«Кожному, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, ... має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання».

A. Прийнятність

34. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

B. Суть

1. Період, який має бути взято до уваги

35. Тримання заявника під вартою почалося 7 жовтня 2002 року, коли його було затримано за підозрою у вчиненні згаданого вище злочину. 8 грудня 2003 року Конотопський суд виніс у справі заявника обвинувальний вирок. Починаючи з цієї дати, він був позбавлений свободи «після засудження [...] компетентним судом», як передбачає підпункт «а» пункту 1 статті 5 Конвенції, а отже, цей період тримання його під вартою не охоплюється дією пункту 3 статті 5 Конвенції (див., для порівняння, рішення у справі «Кудла проти Польщі» (*Kudla v. Poland*) [ВП], заява № 30210/96, п. 104, ECHR 2000-XI).

36. 15 квітня 2004 року апеляційний суд скасував вирок у справі заявника. Після цієї дати тримання його під вартою знову підпадало під дію пункту 3 статті 5 Конвенції. Цей період тривав до 12 травня 2006 року, коли заявника знову було засуджено.

37. Отже, загальна тривалість строку, який має бути взято до уваги, становить три роки, два місяці і двадцять вісім днів.

2. Розумність тривалості тримання заявника під вартою

38. Уряд стверджував, що національні органи мали підстави для тримання заявника під вартою, оскільки він підозрювався у вчиненні тяжкого злочину, міг ухилятися від правосуддя та перешкоджати слідству. Уряд вважав, що національні органи проводили розслідування у справі з належною ретельністю, якщо врахувати складність цієї справи.

39. Заявник не погодився.

40. Суд нагадує, що питання про те, чи є тривалість тримання під вартою обґрунтованою, не можна вирішувати *in abstracto*. Це питання має вирішуватися в кожній справі з урахуванням конкретних обставин, підстав, якими національні органи мотивували свої рішення, та належно задокументованих фактів, на які посилався заявник у своїх клопотаннях про звільнення з-під варти. Продовження строків тримання під вартою може бути виправданим у тій чи іншій справі лише за наявності чітких ознак того, що цього вимагають істинні потреби публічного інтересу, які, незважаючи на існування презумпції невинуватості, переважають вимогу поваги до особистої свободи (див., серед інших, рішення в справі «*Лабіта проти Італії*» (*Labita v. Italy*) [ВП], заява № 26772/95, п. 153, ECHR 2000-IV).

41. Суд зазначає, що тривалість досудового тримання заявника під вартою становила три роки та майже три місяці. Суд зауважує, що тяжкість висунутих заявникові обвинувачень, ризик ухилення від слідства та суду були підставами для винесення постанови про обрання щодо заявника запобіжного заходу. Надалі, продовжуючи строк тримання заявника під вартою, прокурори та суди не наводили підстав у своїх рішеннях, а лише посилалися на належність раніше обраного запобіжного заходу. Проте згідно з пунктом 3 статті 5 Конвенції після спливу певного часу саме тільки існування обґрунтованої підозри перестає бути підставою для позбавлення свободи і судові органи зобов'язані навести інші підстави для подальшого тримання під вартою (див. рішення у справах «*Яблонський проти Польщі*» (*Jablonski v. Poland*), заява № 33492/96, п. 80, від 21 грудня 2000 року, та «*I.A. проти Франції*» (*I.A. v. France*), заява № 28213/95, п. 102, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VII). До того ж, такі підстави мають бути чітко сформульовані у відповідних рішеннях національних судів (див. рішення від 4 жовтня 2001 року у справі «*Іловецький проти Польщі*» (*Ilowiecki v. Poland*), заява № 27504/95, п. 61). Однак у цій справі таких підстав суди не наводили. Насамкінець Суд зазначає, що національні органи фактично не розглядали можливості обрання альтернативних запобіжних заходів.

42. Наведені вище міркування Суд вважає достатніми, аби дійти висновку про те, що в цій справі було порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

III. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

43. Заявник стверджував, що суддя Конотопського суду не мала права розглядати його справу та що вона, як стверджувалося, порушила його права, гарантовані пунктом 1 та підпунктами «с» і «d» пункту 3 статті 6 Конвенції. Заявник також стверджував, що у червні

2004 року він звернувся до суду першої інстанції з клопотанням допустити до участі в його справі в якості захисника пана М., що був захисником пана К., співобвинуваченого у його справі. Але в задоволенні цього клопотання було відмовлено. Заявник посилався на пункт 3 статті 6 Конвенції.

44. Посилаючись на пункт 1 статті 6 та статтю 13 Конвенції, заявник також скаржився на несправедливість провадження у справі та його результату. Крім того, він стверджував, що у зв'язку з ненаданням доступу до експертного висновку та відмовою суду викликати експертів і свідків захисту було порушено його права на захист, гарантовані статтею 6 Конвенції. Заявник скаржився, що його спроби ініціювати кримінальне провадження щодо експертів виявилися безуспішними. Насамкінець, він посилався на пункт 1 статті 5 Конвенції.

45. Уважно розглянувши твердження заявника з урахуванням всіх наявних у нього матеріалів та у тій мірі, в якій оскаржувані питання належать до його компетенції, Суд доходить висновку, що вони не виявляють будь-яких ознак порушень прав і свобод, гарантованих Конвенцією.

46. Отже, відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції ця частина заяви має бути визнана неприйнятною як явно необґрунтована.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

47. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

48. Заявник вимагав 120 000 євро відшкодування матеріальної і моральної шкоди. У зазначеній сумі вимога щодо відшкодування моральної шкоди становила 100 000 євро.

49. Уряд заперечив проти цих вимог.

50. Суд не вбачає жодного причинно-наслідкового зв'язку між констатованими порушеннями та стверджуваною матеріальною шкодою. Відповідно Суд відхиляє ці вимоги. З іншого боку, здійснюючи оцінку на засадах справедливості, Суд присуджує заявнику 2600 євро відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

51. Заявник також вимагав 1000 гривень (приблизно 93 євро) компенсації судових витрат, пов'язаних із розглядом справи в національних судах.

52. Крім того, заявник вимагав 6400 гривень (приблизно 582 євро) компенсації транспортних витрат, витрат на поштові послуги, ксерокопіювання та телефонний зв'язок. Заявник надав, зокрема, квитанції про оплату поштових відправлень і телефонних дзвінків до Суду на суму 313 грн 53 коп. (приблизно 29 євро) і 763 російських рублів 90 коп. (приблизно 19 євро).

53. Уряд не заперечував проти компенсації витрат заявника, пов'язаних із розглядом справи в Суді. Проти решти вимог Уряд заперечив.

54. Відповідно до практики Суду заявник має право на відшкодування судових витрат, якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір — обґрунтованим. У цій справі Суд, беручи до уваги наявну в нього інформацію та зазначені вище критерії, визнає за належне призначити заявникові 48 євро компенсації за цим пунктом.

С. Пеня

55. Суд вважає за належне призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги щодо тривалості тримання заявника під вартою та тривалості провадження в кримінальній справі прийнятними, а решту скарг у заяві — неприйнятними.

2. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тривалістю кримінального провадження.

3. *Постановляє*, що було порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

4. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникові 2600 (дві тисячі шістсот) євро відшкодування моральної шкоди та 48 (сорок вісім) євро судових витрат з урахуванням будь-якого податку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(б) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на вищезазначену суму нараховуватиметься простий

відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, що діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

5. *Відхиляє* решту вимог заявника стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 20 січня 2011 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Стівен ФІЛЛІПС
(Stephen Phillips)
Заступник Секретаря

Райт МАРУСТ
(Rait Maruste)
Голова